

2018-01-19

Till Socialstyrelsen

Yttrande över dnr 30848/2017 Barn som kommer till Sverige och uppges vara gifta, vägledning till socialtjänsten

Inledning

Undertecknande organisationer Kvinnors Nätverk och TRIS (Tjebers rätt i samhället) har tagit del av vägledningen *Barn som kommer till Sverige och uppges vara gifta*. Även om vi inte är tillfrågade som remissinstanser lämnar vi härmed våra synpunkter på vägledningen utifrån våra mångåriga erfarenheter av arbete med barn och unga utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck och/eller som blivit eller riskerar att bli gifta mot sin vilja.

Kvinnors Nätverk är en ideell organisation som sedan 1994 verkar för kvinnors och barns rättigheter. Att kvinnors och barns universella mänskliga rättigheter ska gälla lika för alla, oavsett t ex kulturell eller religiös bakgrund och tillhörighet, utgör grunden för Kvinnors Nätverks arbete.

Kvinnors Nätverk driver bland annat Linnamottagningen som erbjuder rådgivning, stöd och skydd till barn och unga utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Organisationen utgör även ett kunskapscenter med rådgivning, konsultationer och utbildningar till yrkesverksamma som kommer i kontakt med målgruppen. Kvinnors Nätverk har under många år varit en drivande kraft när det gäller metodutvecklingen inom området.

TRIS är en ideell organisation som sedan 2002 har mött ungdomar, kvinnor och män som har varit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. TRIS har även sedan 2014 bedrivit skyddade boendet Madickengården.

TRIS är idag en av landets stora ideella organisationer som arbetar med resultatnriktade förebyggande insatser mot hedersrelaterat våld och förtryck. TRIS är även unik med att ha dokumenterade kunskaper och erfarenheter av unga med intellektuell funktionsnedsättning som riskerar att utsättas för hedersvåld. Idag är TRIS en organisation öppen för unga kvinnor som lever med ett inskränkt livsutrymme och unga kvinnor som utsätts eller riskerar att

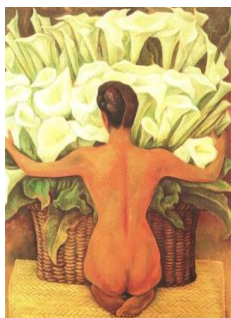

Postadress
Kvinnors Nätverk
Box 2242
103 16 Stockholm

Telefon
08-646 10 70
Fax
08-728 84 10

Hemsida
www.kvinnonet.net
E-post
info@kvinnonet.net

Bankgiro
196-0343
Org.nr
802400-3496

utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck. TRIS är även en ledande organisation i att ta fram och utveckla metodstöd för hur andra kan arbeta förebyggande mot hedersvåld.

Kvinnors Nätverk och TRIS anser att inget barn – oavsett bakgrund – ska vara, behandlas eller betraktas som gift och att alla barn har samma rätt till stöd och skydd. Att acceptera barnäktenskap är uteslutet enligt barnkonventionen och enligt artikel 2 i konventionen gäller dessa rättigheter för alla barn som befinner sig i Sverige. Med barn avses varje individ under 18 år enligt såväl svensk lagstiftning som internationella konventioner.

Sammanfattning

Kvinnors Nätverk och TRIS välkomnar att Socialstyrelsen tar fram en vägledning till socialtjänsten avseende barn som kommer till Sverige och uppges vara gifta.

Vägledningen omnämmer de svårigheter som det kan innebära att utreda barn som lever i en hederskontext. I vägledningen beskrivs även de många och mycket allvarliga riskerna med barnäktenskap. Likaså beskrivs kopplingen mellan barnäktenskap, tvångsäktenskap och hedersrelaterat våld och förtryck, en koppling som är mycket viktig att vara medveten om inte minst ur ett riskperspektiv. Trots det ger vägledningen ett ambivalent och motstridigt intryck som vi menar bland annat grundar sig i bristande kunskap om, förståelse för, och hänsyn till det hedersrelaterade våldets uttryck och konsekvenser och vad det innebär för ett barn att bli bortgift. Det yttrar sig bland annat i att vägledningen saknar ett tydligt hot- och riskperspektiv. Vi saknar även ett tydligt ställningstagande för alla barns rätt att vara barn, utan att behöva leva som gift.

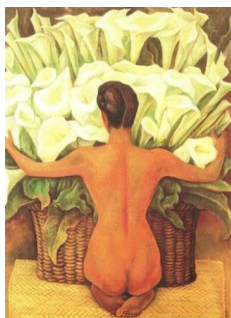
De stora skillnaderna i kommunernas hantering bland annat av ärenden gällande ensamkommande barn som uppges vara gifta, visar på behovet av en tydlig vägledning som inte ger utrymme för godtycklig tolkning. Ju otydligare information desto större risk för fortsatta brister i socialtjänstens handläggning av barn som kommer till Sverige och är gifta.

Även om socialtjänsten på många plan gör ett mycket bra jobb och kunskapsnivån överlag har höjts, ser vi i vårt arbete att socialtjänsten ofta brister i ett hot- och riskperspektiv och i barnperspektivet. Eftersom vi menar att vägledningen uppvisar liknande brister befarar vi att den inte kommer att bidra till att komma till rätta med detta.

Vägledningen Barn som kommer till Sverige och uppges vara gifta

Kvinnors Nätverk och TRIS finner det problematiskt att vägledningen inte håller en tydlig linje när det gäller gränsen mellan barn och vuxen, barns rätt att vara barn och synen på frivillighet och tvång att ingå barnäktenskap.

På sidan 12 uttrycks att barnäktenskap kan ha ingåtts på olika sätt; utöver arrangerade äktenskap och tvångsäktenskap sägs att barnet kan ha gift sig frivilligt. Tanken att barn frivilligt ingår äktenskap går emot såväl FN:s barnrättskommittés som FN:s konvention för

avskaffande av all diskriminering av kvinnors (CEDAW) ståndpunkt att ett barn inte anses kunna uttrycka sitt fulla, fria och informerade samtycke till ett äktenskap och att barnäktenskap därför är att betrakta som en form av tvångsäktenskap.

Vi menar även att formuleringar om ”barn som gifter sig” (se exempelvis sidan 10 där det står att 14 miljoner flickor under 18 år gifter sig) är missvisande då det ger intryck av en aktiv och frivillig handling. En mer adekvat formulering är ”barn som blir gifta”.

I den vägledande kommentaren på s 12 understryks vikten av att ha i åtanke att även om barnet uttrycker att det ville gifta sig kan det vara omöjligt för barnet att säga något annat. Ändå förs resonemang om ålder och mognad som faktorer som har betydelse för att förstå och värdera frivilligheten i det enskilda fallet när det gäller barnäktenskap.

På sidan 13 uttrycks att ”om det finns tecken på att barnet gifts bort mot sin vilja, finns anledning till oro för barnet”. Vi menar att det, med tanke på de allvarliga negativa konsekvenserna av barnäktenskap, alltid finns anledning till oro när det framkommer att ett barn är gift.

Ett barn har rätt att uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör barnet. När det gäller barnäktenskap måste dock en bedömning av situationen ske mot bakgrund av ovanstående, samt utifrån kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck, det kollektiva trycket som kan finnas på barnet och vilka faktiska möjligheter och förutsättningar barnet har att uttrycka vad det själv verkligen vill.

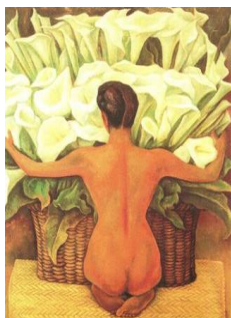
Nedan följer ytterligare synpunkter på valda delar av vägledningen.

Barnäktenskap och hedersrelaterat våld och förtryck

På sidan 14 saknar vi en beskrivning av latent våld, det vill säga det våld som är ständigt närvarande i kraft av sin möjlighet som ett underliggande hot. Det är påtagligt i våra möten med barn och unga som är utsatta för hedersrelaterat förtryck och våld och/eller barn- och tvångsäktenskap att det latent våldet är mycket vanligt förekommande. Att bryta mot normer i en hederskontext betyder inte bara rädsla för att bli utstött, det finns ofta också en reell och befogad rädsla för att bli allvarligt skadad eller dödad. Man utmanar och bryter inte mot regler/normer eftersom man är mycket väl medveten om vilka allvarliga konsekvenser det får.

Barnäktenskap och kvinnlig könsstympning

På sidan 16 anges könsstympning som ett sätt att kontrollera flickors och kvinnors sexualitet och heder. Ett bättre ord i sammanhanget än ”heder” är ”ärbarhet” eftersom kvinnor och flickor i en hedersrelaterad kontext inte anses ha heder, utan hedern tillhör mannen.

Regelverk kring barnäktenskap

I första stycket i detta avsnitt anges att det inte finns några särskilda regler för barn när det gäller erkännande av äktenskap som ingåtts utomlands, utan regelverket är detsamma som för vuxna. Vi anser att detta riskerar att missuppfattas, då det i praktiken enligt nuvarande lagstiftning inte bör finnas något utrymme att erkänna ett barn- eller tvångsäktenskap som ingåtts utomlands om en av parterna vid tidpunkten för vigseln hade sin hemvist i Sverige (prop 2013/14:208 s 28). Detta faktum bör lyftas upp och klargöras i början av avsnittet, även om det senare i texten redovisas omständigheter under vilka äktenskapet inte ska erkännas.

Samtal genom tolk

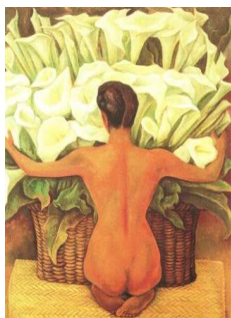
Det är vår erfarenhet att stor försiktighet krävs vid användande av tolk. Man bör av säkerhetsskäl i första hand använda sig av telefontolk och vara noga med att under samtalet inte nämna namn eller förhållanden som riskerar att röja barnets identitet. Det är också viktigt att försäkra sig om att tolken talar rätt dialekt och ta hänsyn till barnets eventuella önskemål om kvinnlig/manlig tolk. När man använder tolk behöver man vara uppmärksam på signaler som tyder på att tolkningen inte går rätt till, t.ex. barnets ansiktsuttryck eller omformuleringar och långa utlägg från tolkens sida.

Socialtjänstens handläggning

Kvinnors Nätverk och TRIS anser mot bakgrund av vår erfarenhet av målgruppen och kunskap om hedersrelaterat förtryck och våld och kopplingen till barn- och tvångsäktenskap, att alla fall där man får kännedom att ett barn är gift bör utredas nogsamt. Att göra en hot- och riskbedömning har då högsta prioritet (oavsett om det sker inom ramen för en förhandsbedömning eller en utredning omgående inleds). Att ta kontakt med vårdnadshavare innan en riskbedömning är gjord och barnets eventuella behov av skydd är tillgodosett kan få förödande konsekvenser, vilket bör tydliggöras i vägledningen. Man ska vara medveten om att det faktum att ett barn har kontakt med socialtjänsten i sig kan tänkas innebära en risk för barnet.

Självklart ska utredningen ske på ett respektfullt sätt (som anges på sidan 25), och vi är medvetna om socialtjänstlagens skrivningar om nära samarbete med hemmen. Att huvudregeln är att vårdnadshavare ska hållas informerade och att socialtjänsten ska eftersträva ett nära samarbete med dem är väl förankrat i och med socialtjänstens systemteoretiska perspektiv. Vi menar att det är något som knappast behöver poängteras eller förstärkas ytterligare. Vår erfarenhet är att det socialtjänsten, i fall av barnäktenskap och hedersrelaterat förtryck och våld, behöver stöd kring är att bedöma och hantera situationer där detta inte är lämpligt, där en kontakt med vårdnadshavaren kan utsätta barnet för fara.

Vid barnäktenskap, arrangerade äktenskap och tvångsäktenskap är i de allra flesta fall föräldrarna/familjen/släkten de som är pådrivande. Liksom när det gäller hedersrelaterat våld och förtryck måste vi därför hålla i minnet att det inte bara handlar om en relation mellan exempelvis barn och föräldrar, utan att det även handlar om vuxna förövare och barn som

brottsoffer. Vi ser inte att det perspektivet kommer till uttryck på ett tydligt sätt i vägledningen. Det är till exempel högst olämpligt att utgå ifrån att vårdnadshavare kommer att skydda barnet från en make/maka eller ett äktenskap, när de själva ofta har varit högst delaktiga i att få till stånd äktenskapet.

Därav följer också att en formulering som på sidan 31 om att *”När det finns indikationer på att ett barn som är gift tvingats att gifta sig och/eller är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck, behöver det övervägas om en placering i nätverket kan svara mot det enskilda barnets specifika behov.”* långt ifrån är tillräcklig för att påtala det olämpliga i närståendeplaceringar i dessa fall. Placering i nätverket är enligt vår mening i de flesta fall direkt olämplig i dessa fall då individerna i nätverket med stor sannolikhet i varierande grad är involverade i det kollektiva förtrycket. En sådan placering kommer vare sig att skydda barnet från att utsättas för den äktenskapliga samlevnaden eller från fortsatt hedersrelaterat våld och förtryck.

Att skapa förutsättningar för ett gift barn att fritt uttrycka sin åsikt är som konstateras på sidan 21 utmanande. En grundförutsättning är att barnet kan lita på att socialtjänsten kommer att ge tillräckligt skydd, även i de fall det är vårdnadshavare eller andra närstående barnet behöver skyddas från. En annan förutsättning är att barnet kan uttrycka sig fritt utan rädsla för repressalier, varför samtal med barnet måste ske enskilt och att man är noga med sekretessen (t.ex. genom att sekretessbelägga hela eller delar av barnets journal). Det bör framgå av vägledningen att sekretess även gäller till skydd för ett barn i förhållande till vårdnadshavaren om det kan antas att barnet lider betydande men om uppgiften röjs för vårdnadshavaren.

Kontinuerliga riskbedömningar

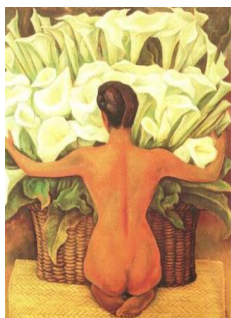
Att göra kontinuerliga hot- och riskbedömningar måste vara högsta prioritet när det gäller arbetet med barn som kommer till Sverige och uppges vara gifta. Vi menar att det inte är tillfredsställande att detta lyfts upp först på sidan 26 med en formulering om att man kan behöva överväga barnets eller den unges behov av skydd vid flera tillfällen under en utredning. Under utredningstiden bör en fördjupad hot- och riskbedömning genomföras av personer med särskild kompetens gällande detta. Vi delar Nationella kompetensteamets bedömning¹ att barnen i de flesta fall bör vara placerade och skyddade under utredningen.

Avslutningsvis

Vår erfarenhet från praktiskt stödarbete är att asylsökande barn idag många gånger inte får samma skydd som andra barn i en utsatt situation. Vi anser att vägledningen riskerar att förstärka dessa dubbla måttstockar och önskar en större tydlighet kring att barn inte ska leva i äktenskap och att alla barn har samma rätt till stöd och skydd.

---

¹ <http://www.hedersfortryck.se/hedersfortryck/aktenskapstvang-och-barnaktenskap/barnaktenskap-och-ensamkommande-gifta-flickor/>

Kvinnors Nätverk och TRIS efterlyser ett tydligt, universellt barnperspektiv, som inte gör skillnad på barn utifrån deras ursprung. *Synen* på barn kan visserligen variera mellan olika länder men det finns också en tydligt fastslagen 18-årsgräns, inte bara i svensk lagstiftning utan också i internationella konventioner. Det bör vara utgångspunkten såväl i vägledningen som i det tillhörande informationsmaterialet.

Dag som ovan,

KVINNORS NÄTVERK

TRIS (Tjejers rätt i samhället)

Leila Qaraee
ordförande, samordnare
www.kvinnonet.net

Mariet Ghadimi
verksamhetschef
www.tris.se